

Demome demokraatiat

Tutvustada noortele demokraatia põhialuseid ning julgustada neid mõtlema demokraatia olulisusele.

Sihtgrupp
14+

Õpiväljundid

- Mõistab, mida demokraatia tähendab ning mis on selle olulised üldpõhimõtted.
- Mõistab, millised on demokraatliku korra põhilised tundemärgid.
- Oskab mõtestada demokraatia mõju igapäevaelule.
- Saab aru, et demokraatiaga kaasnevad piirangud ning vastutus.

Aeg
1h 50min

Ettevalmistus

- Tööta läbi lisamaterjalides olev informatsioon, et oskaksid töötoa käigus paremini noorte küsimustele ja tõstatuvatele teemadele reageerida.
- Valmista ette suur paber vms, kuhu saab nähtavalt kirja panna tänase töötoa reeglid. See on oluline, et noored tunneksid, et viibivad vaimselt turvalises keskkonnas.
- Valmista ette võimalus video näitamiseks ja kuulamiseks (arvuti, projektor või ekraan, kõlarid jms).
- Prindi välja ja lõika lahti mõistete kirjeldused vastavalt planeeritud gruppide arvule (Lisa 2)

Sissejuhatus (15 minutit)

Tutvusta end ja teemat lühidalt. Selgita, et selle töötoa eesmärk on paremini mõista, mida tähendab demokraatia ja kuidas see inimeste igapäevaelu mõjutab. Rõhuta, et:

- Tegemist on turvalise ruumiga. Kiusamist, maha tegemist ei aktsepteerita.
- Ruumis räägitu ei lähe ruumist välja. St, rääkida võib töötoas õpitust, aga mitte kaaslaste räägitud nende enda või tuttavate isiklikest asjadest.

Paku noortele välja ka võimalus ise töötoa reegleid kokku leppida. Olulised kokkulepped pange kirja ja nähtavale kohale ruumis.

Palu kõigil töötoas osalejatel moodustada ring või poolring, nii et nad saaksid üksteist kergesti näha ja kuulda.

Kuva arvutiga seinale/ekraanile või jaga prinditult välja demokraatia lihtsustatud definitsioon (vt lisad) ning lugege see koos ette.

Palu neil nüüd öelda oma nimi koos sõnaga või fraasiga, mis on nende meelest seotud demokraatiaga ning mis algab nende nimega samatähelise tähega ja selgitama, mis seos nende meelest sellel sõnal demokraatiaga on.

Näiteks:

"Veera Valimised"

"Mari Mandaat"

"David Demokraatia"

Julgusta neid mõtlema loominguliselt ning alusta ise esimesena. Eesmärk on tegevusega lõbusalt aega veeta, samal ajal seostades seda demokraatiaga.

Sissejuhatav arutelu (25 minutit)

Vaadake koos noorte osaluse videot aadressil enl.ee/noorte-osalus/.

Selgita pärast, et ka noorte osalus on osa demokraatiast ning selleks, et nende ümber toimuv ei ole ainult täiskasvanute otsustest mõjutatud, on ka neil oluline osaleda.

Jaga nad kuni viieliikmelistesse gruppidesse ja palun neil 10 minuti jooksul panna kirja kõik asjad (ka kõige väiksemad), kuidas nemad ise juba osalevad demokraatias või saaksid seda tulevikus teha.

Võid neile tuua näiteid, nt valimistel osalemine, noortekeskuse aktiivgruppi kuulumine, küsitlustele vastamine jms.

Kui aeg on läbi, arutage välja pakutud variandid läbi ja pange need nähtavasse kohta kirja.

Sisuosa (55 minutit)

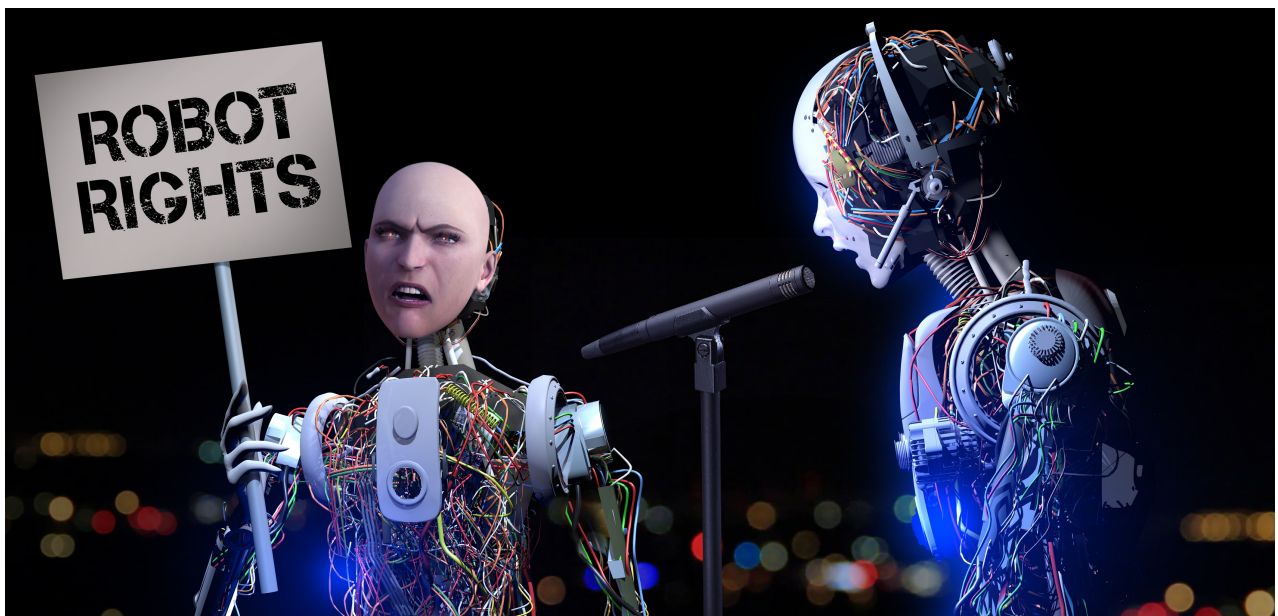
Jaga igale grupile lahtilõigatud mõistekaardid (Lisa 2). Nende ülesandeks on 10 minuti jooksul panna kokku mõiste ja kirjeldus. Kui aeg on läbi, kontrollige üheskoos vastuseid.

Jätkake tegevust rühmades. Iga rühm peab oma liikmete vahel jagama järgnevad rollid (ühte rolli võib panna mitu inimest):

- President - vastutab rühma esindamise eest ja teeb lõplikke otsuseid.
- Seadusandja - koostab uusi "seadusi" (reegleid) oma riigi jaoks.
- Täidesaatev võim - vastutab selle eest, et "seadused" rakenduksid ja neid täidetakse.
- Kohus - otsustab, kas "seadused" on kooskõlas põhiseadusega.

Kogu rühm peab kogu tegevuse vältel järgima demokraatia elemente, nagu seaduste tegemine, täitmine ja tõlgendamine.

Anna igale rühmale üks juhtum, mille peavad demokraatia elemente kasutades lahendama. Julgusta neid rollidesse "sisse elama" ja mänguliselt lahendama. President peab kuulama seadusandjate ettepanekuid, täidesaatev võim peab rakendama vastu võetud "seadusi" ja kohus peab tagama, et kõik toimub põhiseadusega kooskõlas.

Näidisjuhtumid:

- **Nimevalik loomaaia uuele pandale.** Kuidas peaks selle korraldama? Kuidas välistada sobimatud nimed? Kellel on õigust nimesid pakkuda? Kes ja kuidas peaks lõplikud välja valima?
- **Lõbustuspargi rajamine.** Kuidas planeerida uue lõbustuspargi ehitamist, kuidas peaks kujundama lõbustuspargi, millised atraktsioonid peaksid seal olema?
- **Suhtlus maaväliste olenditega.** Kuidas valida esindaja, kes peaks suhtlema tulnukatega, kes maandusid oma UFO-ga planeedile maa? Millised peaksid olema suhtlusreeglid? Mis on lubatud ja mis keelatud?
- **Lendavate autode parkimine.** Kuidas reguleerida lendavate autode parkimine teie kodukohas, et tagada korralik liiklusvoog ja ohutus? Kas katustele tohib parkida? Kuhu ei tohi parkida?
- **Robotite kodanikuõigused.** Milliseid õiguseid peaksime andma humanoidsetele robotitele, kes soovivad inimeste õigusi ja vabadusi?
- **Aja tagasipööramise tehnoloogia kasutamine.** Kuidas peaksime otsustama, kes ja millal võib kasutada tehnoloogiat aja tagasipööramiseks, et muuta minevikus juhtunut? Kuidas seda kontrollida, kui pahatahtlik aja tagasipööraja võib ajas tagasi minna ja kõik nii ära muuta, et sa teda takistada ei saa?
- **Rändava kassikohviku lubamine.** Kuidas peaksime otsustama, kas lubada linnas ringi liikuda rändaval kassikohvikul, kus kassid pakuvad lõõgastavat seltskonda? Milliseid ohutusnõudeid peaks silmas pidama?

Kokkuvõte (15 minutit)

Kui rollimängu aeg on lõppenud, palu kõigil rühmadel lühidalt kokku võtta, kuidas nende rühmal läks ja milliste otsusteni nad jõudsid.

Mida sarnast leidsid nad päriselu demokraatia toimimisega? Kas neid üllatas või rabas miski?

Lisamaterjalid

LISA 1

Demokraatia lihtsustatud tähendus

Demokraatia tähendab, et inimesed saavad ise öelda, kuidas riiki juhitakse ja millised reeglid kehtivad. See on nagu mäng, kus igaüks saab öelda, mida nad tahavad ja kuidas nad tahavad, et asjad oleksid.

Demokraatia põhineb ideel, et kõik inimesed on tähtsad ja neil on õigus öelda, mida nad tahavad. See erineb teistest valitsemisviisidest, nagu üksinda valitsemine (autokraatia), väikese grupi valitsemine (oligarhia) või karm valitsemine (diktatuur).

Demokraatias ei tähenda rohkemate häälte saamine, et vähemused peavad vaikima. Isegi vähemustel on õigus ja nende arvamus peaks ka kuulama.

Kokkuvõttes tähendab demokraatia, et kõik inimesed otsustavad koos ja kõikide arvamus tuleb austada.

Lisamaterjalid

LISA 2 - Leht 1

Demokraatia elemendid

Valimised: Demokraatias on inimestel õigus oma juhid valida valimiste kaudu. Läbi valimiste saab valida erinevatesse ametitesse, näiteks presidenti või parlamendiliikmeid.

Eestis korraldatakse regulaarselt valimisi. Riigikogu valimistel on võimalik hääletada kui oled vähemalt 18aastane. Kohaliku omavalitsuste valimistel siis kui oled vähemalt 16aastane.

Õigusriik: Demokraatlikus süsteemis peavad kõik, sealhulgas valitsus, järgima seadust. Seadus kehtib kõigi kodanike jaoks võrdselt ning kaitseb nende õigusi.

Kõik Eesti seadused toetuvad on põhiseadusest, mis määrab kõigi kodanike põhiõigused ja vabadused. Eestis kehtib mitusada erinevat seadust, nende seas näiteks ka lastekaitseseadus, noorsootöö seadus ja haridusseadus.

Võimude lahusus: Demokraatlikus süsteemis jaotatakse valitsuse võim erinevateks harudeks, näiteks seadusandlik (seaduste tegemine), täidesaatev (seaduste täitmine) ja kohtulik (seaduste tõlgendamine). Selle eesmärk on tagada, et seaduseid ei tehtaks niisama tegemise pärast, et nende jälgimist ja rikkumist ka jälgitakse ning, vajadusel, karistatakse.

Eesti valitsemine on jaotatud selliselt, et riigikogu teeb seadusi, president ja valitsus täidavad neid ning kohtute ülesandeks on tagada seaduste õige kasutamine.

Lisamaterjalid

LISA 2 - Leht 2

Demokraatia elemendid

Sõnavabadus: Demokraatias on inimestel õigus vabalt väljendada oma arvamusi ja ideid kartmata karistust. See oluline selleks, et inimeseks saaksid pidada avatud arutelusid ja debatte, mitte poleks sunnitud leppima kellegi teise arvamus pealesurumisega. Samas peab arvestama seda, et sinu sõnavabadus lõppeb seal, kus algab kellegi teise oma. See tähendab, et sa ei tohi oma sõnavabadusega takistada teisi oma arvamust avaldamast või, et sa ei tohi teisi solvata või diskrimineerida. Sõnavabadus peab olema teisi austav, ainult siis austatakse ka sind.

Kodanike osalus: Demokraatias julgustatakse kodanikke otsustusprotsessides osalema. See võib tähendada näiteks hääletamist valimistel, osalemist avalikel koosolekutel või tegelemist mõnd muud sorti aktivismiga.

Eesti kodanikud saavad osaleda valimistel, rahvaorganisatsioonides ja kodanikuorganisatsioonides, et mõjutada sellega juhtivate organite, nt valdade, linnade, valitsuse vms otsuseid. Aga selleks võib olla ka näiteks kooli õpilasesinduses osalemine, et mõjutada kooli juhtimise otsuseid.

Vähemuste õiguste kaitse: Demokraatias kaitstakse vähemusgruppide õigusi. Kõigil, sõltumata nende taustast, peaks olema võrdsed võimalused ja õiguskaitse seaduse ees. Vähemusi saab olla väga erinevaid, näiteks erinevad rahvused, seksuaal- ja soovähemused, puuetega inimesed jt. Üks näiteid vähemusgruppide õigustest Eestis on see, et kõik usud on lubatud ning inimestel on õigus oma usku praktiseerida ning diskrimineerimise eest kaitstud olla.

Lisamaterjalid

LISA 2 - Leht 3

Demokraatia elemendid

Demokraata läbipaistvus: Demokraatias peavad riiki juhtivate inimeste ning asutuste tegevused olema avalikud ning poliitikud, ametnikud peavad vastutama oma otsuste eest. See tähendab, et see, kuidas ja mida tehakse, peab olema avalik ja selgitatud. Kuna kõik inimesed ise ei oska, jõua ega jaksa kõikide asjadega tutvuda ja kursis olla, on ajakirjanduse ülesanne toimuvat märgata, analüüsida ja sellele tähelepanu tõmmata. Seepärast nimetatakse ajakirjandust vahel ka neljandaks võimuks või ühiskonna valvekoeraks.

Lisamaterjalid

[Demokraatia](#)

[Noored ja demokraatia - kes neid suudaks ühendada?](#)

[Demokraatia töövihik](#)

[Harjuta digiallkirjastamist](#)

[Noorte osalus](#)